

A táblázatokban azokon az egyetemeken, ahol 0 költség szerepel az ARIEL oszlopban, nem készítették előzőleg fénymásolatokat a dokumentumokról, a New Paltz és az MCC egyetemen viszont készítették, ezért 0-tól különböző az érték.

Az összehasonlításból kitűnik, hogy bár az Internet használata dokumentumküldésre sokkal költséghatékonyabb, mint faxon, levélpostán vagy csomagként, a dokumentumok szkennelése munkaigényes. A teljes évi munkaráfordítás viszont mindenütt kevesebb ARIEL használatával. Az ARIEL beállításához szükséges beruházás és fenntartásának költsége 6000 USD alatt van, még kevesebb, ha a hardver eleve rendelkezésre áll. A munkaidők összehasonlítása nem pontos ebben a vizsgálatban, mert a szkennelésre fordított idő nem tartalmazza az esetleg szükségessé vált újraskennelést, és bizonyos esetekben szkennelés előtt másoltak, más esetekben nem.

Az összehasonlításhoz tartoznak egyéb nem mennyiségi, hanem minőségi tényezők is, amelyek az ARIEL mellett szólnak, pl. az output minősége

(ez különösen fontos képek, ábrák esetében), egy dokumentum többszöri, egyidejű elküldése, a dokumentumok tárolhatósága és visszakereshetősége, közvetlenül a felhasználóknak e-mailen küldött dokumentumok (ARIEL 2.0 verzió esetén).

Összefoglalva elmondható, hogy az ARIEL-lel végzett dokumentumküldés költséghatékony üzemeltetésű rendszer, és kevés kockázattal járó beruházás. Ennek egyik oka, hogy a kommersz berendezések nagy része az egyetemeken eleve megvan, mivel nem kell egy vagy több számítógépet csak az ARIEL céljára elkülöníteni. Gyors szkennelével és stabil szoftvertámogatással az ARIEL egyre kevésbé munkaigényes, de növekvő mértékben költséghatékony dokumentumküldő rendszer.

/LANDES, S.: ARIEL document delivery: a cost-effective alternative to fax. = *Interlending & Document Supply*, 25. köt. 3. sz. 1997. p. 113–117./

(Roboz Péter)

WuKa a tervezés alatt álló lengyelországi MOKKA neve

A hagyományos módszerekkel vezetett központi katalógusok fontosságához korábban nem fért annak ellenére sem kétség, hogy gyakorlati alkalmazásuk nehézkes és lassú volt. Amikor azonban valahol – így pl. Lengyelországban is – „beütött” a számítógépes korszak, mindjárt felmerült az igény: az új technika és technológia segítségével gyorsabbá és többre alkalmassá kell tenni a tájékoztatás e nélkülözhetetlen műszereit.

Különböző könyvtárak és könyvtár-csoportok hányták-vetették meg, olykor egymással is polemizálva, hogy „mi a teendő”, miként kell hozzákezdeni a feladat megoldásához. Az országban kb. a kilencvenes évek elejére teremtdtek meg a munka szellemi és tárgyi feltételei.

E tekintetben a VTLS rendszert alkalmazó könyvtárak kerültek az élre, melyek java része jelentős szak-, illetve felsőoktatási könyvtár. Ez a csoport látott hozzá 1993 augusztusában a szabványos rendszők központi kartotékjának, 1995-ben pedig a központi folyóirat-kartoték rekordjainak felhalmozásához. Ez utóbbi vállalkozás mintegy „ugródeszkaként” szolgált a tudományos könyvtárak közös katalógusának, pontosabban a WuKa létrehozási projektjének elindításához, amire 1996 novemberében került sor.

A VTLS alkalmazásával funkcionáló könyvtárak egyenként tízenvalahány ezer bibliográfiai leírással rendelkeznek. Egy-egy leírás átlagosan háromszor fordul elő a szóban forgó könyvtárak katalógusai-

ban. (Ha ehhez hozzávonnánk a más rendszereket használó könyvtárak katalógusait is, minden bizonnyal növekednék a multiplifikációs mutató.)

Ezért a WuKa keretében az online segítségével betáplált bibliográfiai leírások központi bázisba rendeződnek, ahonnan őket a helyi katalógusokba lehet majd hívni. A vállalkozás célja a katalógizálási költségek csökkentése, és az online katalógusok létrejöttének meggyorsítása. Ugyanakkor a használók tábora is olyan műszerhez jut általa, amely hatékonyabbá teszi a keresést és a könyvtárközi kölcsönzést.

Az adatbázisba kezdetben könyvek bibliográfiai leírásai kerülnek be. Később – a részt vevő könyvtárak szükségleteinek megfelelően – más dokumentumok leírására is sor kerülhet.

A munkát a kurrens gyarapodás feldolgozásával indítják egy később meghatározandó dátumtól kezdve. (Felmerült, hogy a bázist ne nullaponttól kezdjék építeni, s mintegy „staffírunként” alapjává valamelyik nagykönyvtár állományának rekordjai váljanak, ám később ezt azzal vetették el, hogy a WuKa csak „saját autopsziájában” kíván megbízni.)

A WuKa bibliográfiai leírásai a KABA tárgyszavaival lesznek kiegészítve, miközben maguk a leírások a USMARC formátum meghatározta szabályok szerint készülnek majd el. A tervezők nem feledkeznek meg a lelőhelyek egyezményes feltüntetéséről sem.

A WuKának aktív és passzív résztvevői lesznek. Az előbbieket lesznek jogosultak a bázisrekordokkal való gyarapításra, az utóbbiak a rekordok lehívásával lesznek a bázis „hasznélvezői”.

A vállalkozás költségeit a részt vevő könyvtáraknak kell viselniük, ami – különösen a bejáratódás után – valószínűleg megtakarításokat jelent majd. Tekintettel arra, hogy a WuKa létrejötte a lengyel könyvtári rangemelését is jelenti, a résztvevők szívesen veszik az állami, alapítványi és szponzori támogatási szándékok bejelentését.

Minél előbb létre kell hozni a WuKa irányító grémiumát, hogy megszülessenek a részletes szabályok, és az érdekelt munkatársak betanításának programjai. Ugyanennek a grémiumnak kell megoldania azt a problémát is, hogy miként lehet a

VTLS rendszerre kimunkált programot olyanná alakítani, hogy a meghatározott paraméterek sérelme nélkül más rendszereket alkalmazó könyvtárak is bekapcsolódhassanak a WuKa munkálataiba. Főként a Horizon és az Innopac rendszerek alkalmazói szeretnék, ha számukra is megnyílnék a WuKához való csatlakozás lehetősége. Ez mindenre igényes feladat, s bár megoldására nagyok az elszánások, mégis: majd meglátjuk, mire jutnak.

/DOBRYŃSKA-LANKOSZ, E.–PADZIŃSKI, A.: Stan prac nad projektem utworzenia Wspólnego Katalogu Bibliotek Naukowych (WuKa). = Bibliotekarz, 4. sz. 1998. p. 5–9./

(Futala Tibor)

Könyvtáros reflexió a lengyel tudományos-műszaki információs törvénytervezetről

A TMT 1998. évi 2. száma (p. 85–86.) szemle-cikkben ismertette azt a lengyel törvénytervezetet, amely a nyilvánosan hozzáférhető tudományos-műszaki információkészletekről és az információs tevékenységről szól. Tájékoztató az előkészítés eseményeiről, a tervezett szabályozási elvekről, illetve a majdani alapjogszabály tartalmáról és szerkezetéről. Időközben a lengyel szaksajtó közlé is tette a szóban forgó alapjogszabály tervezetének teljes szövegét (vö. *Praktyka i teoria informacji naukowej i technicznej*, 1997. 1–2. sz.), amely kvadrál a szemle-cikkben leírtakkal, így újólak nem kell vele foglalkozni.

A könyvtáros szerző kapcsolatos ellenvetései az európai integráció és a külföldi segélyezés kérdéseivel foglalkozó tanács meghatalmazottjának a lengyel kulturális és művészetügyi miniszterhez 1995-ben írt levélbeli állásfoglalásából indulnak ki. Nevezetesen a következők: „Az európai jogszabályozások aláhúzzák annak szükségességét, hogy olyan korszerű könyvtárakat kell létrehozni, amelyek Európa gazdasági, társadalmi és kulturális életét a globális információs és telekommunikációs infrastruktúra integráns elemeként segítik elő. Egyszersmind azt is ajánlják, hogy a dokumentumgyűjteményként értelmezett könyvtárakról (collection-based library) át kell térni a széles értelemben vett, hozzáférést nyújtó könyvtárak (access-based library) koncepciójára.”

Európa nyugati felében nem egy-egy államban, hanem az EU egészében a fentieknek megfelelően egységes könyvtári-információs rendszerek jönnek létre.

Mivel az elégtelenre sikeredett könyvtári törvény (vö. TMT, 1998. 3–4. sz. p. 151–152.) a könyvtárosság problémáinak legfeljebb kisebb részére talált megoldást, nagy szükség volna a tudományos és szakkönyvtári szféra törvényi szabályozására. Ámde nem a tudományos-műszaki tájékoztatási törvénytervezet szerintre, amely ráadásul átveszi a könyvtári törvény „országos könyvtári rendszer” fogalmát. Így groteszk módon éppen az a tudományos-szakkönyvtári szféra esik ki a jogszabályozás látóköréből, amelyet a könyvtári törvény meghatározta rendszer kizár, vagy csak ímmel-ámmal és dehonesztáló megköteésekkel vállal.

„Csupán a remény marad meg, hogy ebben az ügyben még valami jó is történik, hogy gyümölcsöző együttműködés alakul ki az érdekelt [könyvtáros, levéltáros és muzeológus] személyiségek között, úgyhogy ez esetben majd valóban korszerű normatív dokumentum jön létre, olyan dokumentum, amelyre nagy szükség van” – fejezi be mondanivalóját a referált szerző.

/HOWORKA, B.: O projekcie ustawy, ważnej dla bibliotekarzy. = Bibliotekarz, 4. sz. 1998. p. 15–18./

(Futala Tibor)